

Restituce, nebo revoluce?

*Hospodářské noviny, 11.09.2012, Martin Škabraha, str. 11, Názory
<http://www.hn.iHNed.cz/>*

KOMENTÁŘE

Obhájci církevních restitucí požadují nápravu nebo aspoň zmírnění historických křivd, spáchaných komunistickým režimem. Jenže argumentování dějinnou spravedlností je dvojsečná zbraň. Křesťanství bylo již od konce starověku státní ideologií a nebýt "ohně a meče", téměř jistě by nezískalo monopol, který po dlouhou dobu v Evropě mělo. Moderní stát se musel s tímto dědictvím rozejít, a to i cestou sekularizace církevních majetků. To je v českém prostředí zvýrazněno obrozeneckým pojetím smyslu národních dějin jako odčinění Bílé hory, které převzali Masaryk i komunisté.

Heslo "co bylo ukradeno, musí být vráceno" je proto stejně tak důvodem pro restituce jako pro jejich odmítnutí. Samozřejmě že komunistický režim spáchal na věřících i mnoho křivd. Na druhou stranu, církev přistoupila na státní financování i princip státního souhlasu, čímž de facto uznala legitimitu samotného znárodnění. Jednoznačně se stavět do role oběti režimu tedy nemůže.

Dvojí právo Spíše než na spornou mravní stránku věci bychom se měli dívat na to, zda je navrhovaný způsob narovnání v souladu s veřejným zájmem. Podstatný se mi tu zdá fakt, že církevní majetek má být vrácen v jiném právním režimu, než v jakém existoval před zesvětštěním. Ze zveřejněných analýz Karola Hrádely nebo Václava Pavlíčka vyplývá, že původně církev neměla k majetku plné dispoziční právo; stát hlídal, aby svůj majetek používala výhradně k těm obecně prospěšným cílům, pro něž byl nashromážděn. Dnes však má mít vrácený církevní majetek stejný status jako jakékoliv soukromé vlastnictví, což je podle mého názoru v rozporu s rolí náboženských organizací ve společnosti.

Občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti či nadace nemohou se svým majetkem ani se svými případnými zisky nakládat volně, tak jako to může dělat soukromý podnikatel, jemuž zákon zaručuje právo na osobní zisk. Myslím si, že i v případě církví by měly existovat právní záruky, že svůj majetek a jeho výnosy budou využívat jen za veřejně prospěšným účelem, pro který jsou zřízeny (tj. na prvním místě bezplatná duchovní služba všem občanům, kteří o ni projeví zájem).

V rozporu s veřejným zájmem je i to, že předkládaný zákon zavádí právní nerovnost mezi restituenty. Ve srovnání s předchozími restituenty bude proces, jímž mají být posuzovány konkrétní nároky na ten či onen majetek, jen formální. A luxusu se církvím dostane v případě finanční náhrady. Ta je kompenzací za majetek, oprávněnost, jehož vlastnictví se předpokládá bez dalšího zkoumání; navíc jsou podle kritiků částky nadhodnocené (v porovnání s předchozími restituenty). A ke všemu má být po dobu třicetiletého vyplácení navyšována finanční náhrada o míru inflace, takže hrozí, že čím méně budou daňoví poplatníci reálně vydělávat, tím více budou platit církvím.

V politice tzv. Nové pravice, kombinující neoliberalismus s neokonzervatismem, to má ovšem logiku. Likvidace sociálního státu a regulace společenských vztahů na bázi státem vnučené ideologie volného trhu vedou k razantnímu oslabení sociální soudržnosti. Kompenzací má být proto neokonské prosazování účelově zpolitizovaných (a proto ne autenticky konzervativních) "tradičních hodnot", čehož symbolem je u nás hradčanské souručenství arcibiskupského paláce a prezidentské vily. Náboženství se tak zase o kus vzdálí své intimní duchovní funkci, aby se o to víc vrátilo k "opiu lidu", známému z učebnic marxismu-leninismu. Je selháním části bývalého křesťanského disentu, že svou politikou přivádí na svět figury, jež známe právě z takových příruček.

Vůbec nejzávažnější chyba předkládaného zákona však pro mne není v samotných restitucích, ale ve falešné odluce církví od státu. Hlavní důvod pro odluku je, že z liberálního

hlediska by měl být stát neutrální vůči jakémukoliv světonázoru, včetně náboženského přesvědčení; všem by měl umožňovat svobodný rozvoj, a žádný by neměl privilegiovat.

Stát dosud pomáhá financovat chod všech náboženských organizací, které splní jisté formální podmínky. Tyto podmínky jsou konfesně neutrální, jakkoli lze namítat, že diskriminují vyznání, jejichž stoupenci nejsou schopni sehnat nejméně deset tisíc podpisů věřících. Podle předkládaného návrhu stát toto financování postupně stáhne. Poskytnutý movitý i nemovitý majetek má pak sloužit jako zdroj, díky kterému se církve budou moci financovat samy.

Udržet privilegia Jenže které církve? Právě jen ty, kterých se zákon výslovně týká, tj. ty, jež dosud měly nárok na státní příspěvky a zároveň byly ochotné zúčastnit se předkládaného narovnání. Ty náboženské organizace, které by možná v dohledné budoucnosti dosáhly potřebného počtu věřících, od státu už nedostanou ani stávající příspěvky, ani majetek tyto příspěvky nahrazující. Po dobu třiceti let bude existovat stav, kdy některé náboženské organizace se musí financovat samy, zatímco jiné (byť by i měly méně věřících) dostávají od státu nemalé finanční prostředky, a ještě se těší výnosům z majetku, který jim stát přiřkl – a to politickým, nikoli soudním rozhodnutím!

Někteří stoupenci restitucí argumentují tím, že pokud odložíme navrhovaný způsob provedení, vyhneme se tomu, abychom během několika let z veřejných fondů platili muslimské duchovní. Tímto argumentem ale explicitně souhlasí s tím, že zákon privileguje některé víry nad jiné, a je proto v rozporu s ústavním pořádkem.

Předkládané řešení je špatné i z toho důvodu, že umožňuje konzervovat současný stav zejména katolické církve, spjatý s šířením autoritářské mentality a odmítáním modernizačních trendů, jež se rozvíjely už v tzv. podzemní církvi před rokem 1989. Kdyby byla římskokatolická církev financována přímo věřícími pomocí tzv. daňových asignací (s tím, že stát by z veřejných prostředků nadále spolufinancoval údržbu památek nebo sociální služby), musela by její hierarchie více hledat k věřícím cestu a více otevřít své rozhodovací procesy kontrole zola. Zajištěna státně poskytnutým majetkem k tomu bude mít o důvod méně. Snaha protlačit kontroverzní zákon silou navíc prohloubí nedůvěryhodnost české politické reprezentace, nemluvě o obraze samotných církví.

"Odluka" je spíš jen zástěrkou pro bratrskou pomoc neokonzervativní vlády při katolické – nebo spíš "katolickálské" (jak to nazval Martin C. Putna) – snaze udržet si privilegované postavení ve společnosti, historicky dané právě sepejetím se státem. "Restituce" tak zavánějí restaurací ještě staršího režimu, než byl ten minulý. Skutečná moc křesťanství naproti tomu vždy spočívala ve schopnosti ducha prolomit se z dějin k revoluci.

O autorovi: Martin Škabraha, autori@economia.cz Autor je filozof, přednáší na **Ostravské univerzitě** a na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Zpracovatel: Anopress IT a.s.

<http://www.osu.cz/>